

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІННИЦЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ**

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

Сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 (ISO 9001:2015, IDT)

Кафедра права

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення вченої ради
01.04.2024
протокол № 04, п. 07

ВВЕДЕНО В ДІЮ
Наказ від 01.04.2024 № 52

**ФІЛОСОФІЯ /
PHILOSOPHY**

РОБОЧА ПРОГРАМА

Ступінь вищої освіти	«бакалавр»/	«bachelor»
Галузь знань	07 «Управління та адміністрування /	«Management and administration»
Спеціальність	072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» /	«Finance, banking, insurance and stock market»
Освітня програма	«Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» /	«Finance, banking, insurance and stock market»

Розробник: Кокарча Юлія, кандидат політичних наук.

Гарант освітньої програми «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» – Інна Гнидюк, кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри фінансів

Обговорено та схвалено:

на засіданні кафедри права від 12.03.2024 протокол № 03; на засіданні вченої ради факультету економіки, менеджменту та права від 21.03.2024 протокол №03 .

Рецензенти:

Шпортун Оксана, доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»;

Штифурак Віра, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри права ВТЕІ ДТЕУ.

Редактор: Фатєєва Т.
Комп'ютерна верстка: Шуляк Н.

Підп. до друку 15.04.2024 р. Формат 60x84/16. Папір офсетний
Друк ксероксний. Ум. друк. арк. 1,86.
Обл.-вид. арк. 1,62. Тираж 2. Зам. № 70.

Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ
21000, м. Вінниця, вул. Хмельницьке шосе, 25

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ:

Мета вивчення освітнього компоненту.

Метою вивчення освітнього компоненту «Філософія» є формування у здобувачів вищої освіти на основі знань джерел та сучасної наукової літератури цілісного уявлення про зародження та розвиток філософської думки, а також про сучасні філософські проблеми природи, людини і суспільства, оволодіння теорією та методологією пізнання суспільного розвитку, основними формами та методами наукового пізнання.

Основними завданнями освітнього компоненту є: ознайомлення здобувачів вищої освіти із досягненнями світової і вітчизняної філософської думки, творчістю видатних мислителів давнини і сучасності, основними філософськими школами та напрямками в їх історичному розвитку; розширення кола знань про людину, природу, суспільство, культуру; підвищення культурно-освітнього рівня, ерудиції та культури мислення шляхом демонстрації концепцій світобудови і множинності підходів до визначення сутності буття й місця людини в ньому; сприяння розвитку інтелекту та вольових якостей, загальної культури особистості, формуванню у неї філософського світосприйняття, гуманістичних ціннісних настанов і орієнтацій, ідеалів добра та справедливості, толерантного ставлення до інших людей, патріотизму й національної самосвідомості.

Результати вивчення освітнього компоненту його місце в освітньому процесі.

Результатом вивчення освітнього компоненту «Філософія» для освітньо-професійної програми «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» є формування комплексу компетентностей:

- інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в ході професійної діяльності у галузі фінансів, банківської справи та страхування або у процесі навчання, що передбачає застосування окремих методів і положень фінансової науки та характеризується невизначеністю умов і необхідністю врахування комплексу вимог здійснення професійної та навчальної діяльності.

- загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 9. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 13. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 14. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

- спеціальні (фахові) компетентності:

СК 3. Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система, страхування та фондовіринки).

Програмні результати навчання здобувачів з освітнього компоненту «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» полягають:

ПР 10. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем.

ПР 21. Розуміти вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави.

ПР 22. Знати свої права і обов'язки як члена суспільства, розуміти цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ПР 23. Визначати досягнення і ідентифікувати цінності суспільства на основі розуміння місця предметної області у загальній системі знань, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя.

Міждисциплінарні зв'язки: робоча програма упорядкована відповідно до анотації освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів, базується на знаннях, здобутих по закінченню повної загальної середньої освіти

Критерії оцінювання результатів навчання

Критерієм успішного проходження здобувачем вищої освіти підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання освітнього компоненту. Мінімальний пороговий рівень оцінки варто визначати за допомогою якісних критеріїв і трансформувати його в мінімальну позитивну оцінку використовуваної числової (рейтингової) шкали.

Рівні компетентності	За шкалою ДТЕУ	Критерії оцінювання
1	2	3
Високий (дослідницький)	90-100	Має обґрунтовані та всебічні знання з дисципліни, вміє узагальнювати та систематизувати набуті знання; самостійно знаходить джерела інформації та працює з ними; проводить власні дослідження, може використовувати набуті знання та вміння при розв'язанні задач.

Достатній (частково-пошуковий)	82-89	Володіє навчальним матеріалом, вміє зіставляти та узагальнювати, виявляє творчий інтерес до предмету, виконує завдання з повним поясненням та обґрунтуванням, але допускає незначні помилки; може усвідомити нові для нього факти, ідеї.
	75-81	Володіє визначеним програмою навчальним матеріалом; розв'язує завдання, передбачені програмою, з частковим поясненням.
Елементарний (репродуктивний)	69-74	Володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні; може самостійно розв'язати та пояснити розв'язання завдання.
	60-68	Ознайомлений з навчальним матеріалом, відтворює його на репродуктивному рівні; виконує елементарні завдання за зразком або відомим алгоритмом.
Низький (фрагментарний)	35-59	Ознайомлений та відтворює навчальний матеріал на рівні окремих фактів та фрагментів матеріалу; під керівництвом викладача виконує елементарні завдання.
	1-34	Ознайомлений з навчальним матеріалом на рівні розпізнавання та відтворення окремих фактів.

Для очної (денна, вечірня) форми навчання поточна робота оцінюється в 100 балів, підсумковий контроль (екзамен) оцінюється в 100 балів.

До екзамену допускаються всі здобувачі вищої освіти, які набрали за результатами поточної роботи протягом семестру 60 балів.

Результат підсумкового контролю (екзамен) з освітнього компоненту для здобувачів очної форми навчання визначається як середньоарифметична сума балів поточної роботи та екзамену.

Кращим здобувачам, які повністю виконали програму з освітнього компоненту, виявили активність в науково-дослідній роботі за відповідною тематикою, стали призерами студентських олімпіад, виступали на конференціях та за результатами поточної роботи набрали 90 і більше балів, науково-педагогічний працівник має право виставити результат екзамену без опитування (при усному екзамені) чи виконання екзаменаційного завдання (при письмовому екзамені).

Результат підсумкового контролю (екзамен) з освітнього компоненту для здобувачів заочної форми навчання оцінюється в 100 балів, відповідно до Положення про організацію освітнього процесу від 07.02.2022 № 38 (зі змінами).

Здобувач вищої освіти, який не погоджується з оцінкою, отриманою під час підсумкового контролю, має право звернутися із проханням перегляду оцінки, одержаної на екзамені, відповідно до Положення про апеляцію результатів підсумкового контролю знань студентів від 07.02.2022 № 32.

**Обсяг освітнього компоненту в кредитах та його розподіл
(тематичний план)**

Назва теми	Кількість годин				Форми контролю	Бальна оцінка
	Усього годин / кредитів	з них				
		лекції	практичні (лабораторні) заняття	самостійна робота здобувачів		
9Тема 1 Філософія як специфічний тип знань.	7	2	2	3	В, УД, Т	4
Тема 2 Філософія Стародавнього Сходу.	12	2	4	6		6
Тема 2.1. Філософія Стародавньої Індії.	6	2	2	2	В, УД	3
Тема 2.2. Філософія Стародавнього Китаю	6		2	4	В, П	3
Тема 3. Антична філософія.	11	2	4	5		6
Тема 3.1. Докласичний період.	6	2	2	2	В, УД	3
Тема 3.2. Класичний період.	5		2	3	В, Д	3
Тема 4. Західноєвропейська філософія Середньовіччя.	11	2	4	5		6
Тема 4.1. Рання патристика.	6	2	2	2	В, РМГ, Т	3
Тема 4.2. Пізня схоластика.	5		2	3	В,УД	3
Тема 5. Філософія Відродження.	11	2	4	5		6
Тема 5.1. Гуманістичний антропологізм.	6	2	2	2	В, УД	3
Тема 5.2. Платонізм і натурфілософія.	5		2	3	В,УД	3
Тема 6. Філософія Нового часу.	11	2	4	5		6
Тема 6.1. Методологічні пошуки Ф. Бекона та Р. Декарта.	6	2	2	2	В, П	3
Тема 6.2. Теорія пізнання Т.Гобса та Дж. Локка.	5		2	3	В, УД	3
Тема 7. Німецька класична філософія.	11	2	4	5		6
Тема 7.1. Філософські вчення І. Канта та Г. Гегеля	6	2	2	2	В,УД	3
Тема 7.2. Матеріалізм і гуманізм філософії Л. Фейєрбаха.	5		2	3	В, РМГ, Т	3

Тема 8. Українська філософія.	11	2	4	5		6
Тема 8.1. Філософська культура Давньої Русі.	5		2	3	В, УД	3
Тема 8.2. Філософська ситема Г. Сковороди.	6	2	2	2	В, Д	3
Тема 9. Гносеологія. Філософія пізнання.	7	2	2	3	В, Д, КТ	4
Тема 10. Діалектика – всезагальна теорія розвитку.	7	2	2	3	В,УД, КТ	4
Тема 11. Соціальна філософія.	7	2	2	3	В,УД	3
Тема 12. Філософія кохання (статі), філософські основи теорії гендеру.	7	2	2	3	В,УД, КТ	4
Тема 13. Філософія економіки.	5		2	3	В,УД, РМГ	4
Тема 14. Філософський аналіз сучасних тенденцій споживання.	7	2	2	3	В,УД, КТ	4
Тема 15. Філософія бізнесу та її психологічні виміри.	7	2	2	3	В,УД, Т	4
Тема 16. Філософія культури.	7	2	2	3	В, УД, РМГ	4
Тема 17. Цінності та їхня роль у житті суспільства.	7	2	2	3	В,УД, КТ	4
Тема 18. Філософія цивілізації.	7	2	2	3	В,УД, Т	4
Індивідуальне завдання	27			27	ІЗ	15
Разом	180 / 6	34	50	96		100
Підсумковий контроль	Екзамен					

Перелік умовних позначень форм контролю та оцінка їх у балах:

В – відповідь на практичних заняттях – 1 бал

УД – участь у дискусії – 2 бали

КТ – комп'ютерне тестування – 1 бал

Т – тестування – 1 бал

РМГ – робота в малих групах – 1бал

Д – доповідь – 2 бали

П – презентація – 2 бали

ІЗ – індивідуальне завдання – 15 балів (творчий проєкт / участь у наукових заходах);

Загальна сума за поточну навчальну роботу (аудиторну та самостійну) за семестр – 100 балів.

II. ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Зміст освітнього компоненту (теми програми).

Тема 1. Філософія як специфічний тип знань.

Філософія як теоретичне ядро світоглядного знання. Природа філософського знання. Предмет, структура та основні функції філософії. Історія філософії – об'єктивний історичний процес розвитку світової філософської думки. Сутність, основні ознаки та характерні риси основних етапів становлення та розвитку світової філософії. Діалог концепцій, думок, поглядів як фактор розвитку філософського процесу.

Тема 2 Філософія Стародавнього Сходу.

Філософія Стародавнього Сходу.

Філософсько-світоглядне значення проблеми «Схід-Захід» в її сучасному окресленні. Україна та українська культура в контексті проблеми співвідношення західного та східного типу цивілізацій. Порівняльний аналіз вихідних особливостей західного та східного типів філософствуваття. Філософські ідеї Стародавньої Індії та їх сучасне значення. Сучасна оцінка вихідних філософських ідей буддизму. Сучасна оцінка основних ідей конфуціанства. Сучасна оцінка провідних ідей даосизму.

Тема 3. Антична філософія

Феномен античної філософії в європейській історії. Умови та чинники формування античної філософії. Значення ідей античної натурфілософії для сучасної філософії та науки. Оцінка ролі софістів в розвитку античної філософії та культури: позитивне та негативне в їх діяльності. Життя та філософська діяльність Сократа. Філософське вчення Платона. Вихідні ідеї філософії Арістотеля. Здобутки філософських шкіл пізньої античної філософії. Впливи античної філософії на розвиток української філософської думки та культури.

Тема 4. Західноєвропейська філософія Середньовіччя.

Основні причини зміни світоглядних орієнтирів при переході від античності до Середньовіччя. Східна та західна патристика: порівняльна характеристика. Сучасне значення провідних ідей християнської патристики. Вплив ідей візантійської патристики на культуру Київської Русі. Схоластика і містика як провідні напрями середньовіччя. Філософії тотожне та відмінне. Провідні ідеї розвиненої схоластики та їх історичне значення. Провідні ідеї розвиненої. Містики та їх роль у людському самоусвідомленні.

Тема 5. Філософія Відродження.

Суперечливий характер соціально-культурних та духовних процесів європейського Відродження. Вихідні ідеї філософії гуманізму та їх світоглядне значення. Вплив ідей італійського гуманізму на духовні процеси в Україні. Ренесансні неоплатонізм та натурфілософія про світобудову. Ренесансний скептицизм. Роль ренесансної філософії у формуванні європейської науки. Проблеми оцінки ролі епохи Відродження у розвитку європейської культури.

Тема 6. Філософія Нового часу.

Сутність та причини утвердження механістичного світогляду в Європі Нового часу. Мислення «здорового глузду» його філософська оцінка. Тлумачення пізнання в філософії Нового часу. Особливості методологічних позицій Ф. Бекона та Р.Декарта; їх роль у розробці ідейних засад науки. Філософія Нового часу про світобудову. Вчення Б. Паскаля про людину та її місце в світі. Філософські ідеї європейського Просвітництва.

Тема 7. Німецька класична філософія.

Критичний раціоналізм І. Канта. Априорні та апостеріорні форми знання. Моральний імператив та його значення. Вплив філософських поглядів І. Канта на подальший розвиток філософської думки. Неокантіанство. Філософські погляди І. Фіхте та Ф. Шеллінга. Діалектика та об'єктивний ідеалізм Г. Гегеля. Філософія природи, історії та Духа. Антропологічний матеріалізм Л. Фейєрбаха.

8. Українська філософія.

Характеристика філософської думки в історії України. Особливості філософії періоду Київської Русі. Філософські дерела «Повість минулих літ», «Повчання дітям». Філософія України в часи Просвітництва. Філософія І.Вишенського. Філософські надбання Києво-Могилянської академії. Філософські ідеї Т. Шевченка, І. Франуа, Л. Українки. Філософія М. Драгоманова, Д. Донцова. Філософія Г.Сковороди. Філософська думка в Україні ХІХ-ХХ століття.

9. Гносеологія. Філософія пізнання

Основні гносеологічні концепції в історії філософії. Агностицизм та його сучасні варіації. Суб'єкт і об'єкт пізнання. Загальні рівні пізнання. Сутність та взаємозв'язок емпіризму та ірраціоналізму. Особливості та підрівні чуттєвого пізнання. Зміст розсудку. Відмінності формальної логіки у буденній та науковій свідомості. Раціональні методи пізнання. Категорійний рівень розуму як вищого рівня пізнання. Особливості, рівні і форми наукового пізнання. Основні методи наукового пізнання. Поняття істини. Практика як критерій істинності пізнання та критерій істинності самої практики.

Тема 10. Діалектика – всезагальна теорія розвитку

Діалектика як вчення про всезагальний розвиток. Історико-філософські форми діалектики. Поняття розвитку. Розвиток і саморозвиток. Всезагальність законів розвитку. Альтернативні концепції розвитку.

Основні принципи та закони діалектики. Сутність суперечності. Форми та способи розв'язання суперечностей.

Сутність та зміст категорій діалектики. Співвідношення категорій діалектики.

Тема 11. Соціальна філософія.

Суспільство: сутність і специфіка пізнання. Соціально-філософські концепції суспільства. Інформаційне суспільство. Матеріальні основи розвитку суспільства. Науково-технічна революція та її наслідки. Політична сфера життя суспільства. Духовна сфера життя суспільства. Екологічні проблеми і екологічна безпека. Наука та закономірності розвитку науки. Екологічні проблеми та екологічна безпека. Соціальне насильство та війна як соціальне явище.

Тема 12. Філософія кохання (статі), філософські основи теорії гендеру.

Філософська таємниця кохання та розмаїття його «визначень». Homo amans (Людина, що кохає). «Формула» кохання. Десоціалізоване «кохання» та соціалізовані «секс», «родина», «шлюб», «сексуальна розпуста» тощо.

Проблематика статі: виникнення та генеза. Жіночість та мужність, фемінінне (фемінність) та маскулінне (маскулінність). Приватне та публічне. Проблема першої (біологічні ознаки) та другої (соціальної) статі. Проблема змінювання статі. «Жіноче питання» в історії культури людства.

Історія «родини» в історії людства. Феномен проституції, гомосексуалізму й ін. Філософія кохання. Соціологія кохання. Фізіологія кохання. Чоловік та жінка у розмаїтті проявів психології кохання. «Кохання» у сучасному світі.

Філософські основи теорії гендеру. Гендер як соціальна стать. Гендер та соціальний статус. Гендерні ролі та стереотипи. Гендерні норми. Проблема гендерної ідентичності. Гендерна рівність та гендерна дискримінація. Гендерне насильство. Фемінізм. Українська гендерна культурологія (гендерні аспекти української культури).

Тема 13. Філософія економіки.

Економіка як специфічна сфера суспільного життя. Економіка та економічна поведінка. Людина як homo economicus. Феномен економічної ментальності людини.

Економічна культура людства (різновиди, моделі, принципи, прояви). Економічні практики. Феномен ринку, ринкової економіки. Підприємництво як "філософія" економіки. Людина у світі грошей.

Неоекономіка (постекономіка) як нова соціальна реальність: новий характер виробництва, інноваційні технології й інноваційний стиль мислення, радикально змінний характер економічного механізму грошей. Інформація як ключ до сучасної економічної діяльності; вартісні виміри інформації. Інтелектуальний капітал та становлення інтелектуальної економіки. "Інтелектуальна компанія" як якісно нова організація (з інформаційним характером основних фондів і товарних запасів).

Тема 14. Філософський аналіз сучасних тенденцій споживання.

Роль психології споживача в економічних процесах та її філософський аналіз. Психологічні чинники, що впливають на споживання та їх вплив на економіку.

Філософія реклами та її вплив на споживача. Філософський підхід до розуміння споживчої поведінки та її вплив на економіку. Роль емоцій та мотивації в споживанні та їх вплив на економічні процеси. Філософія поведінкової економіки та її відношення до психології споживача.

Аналіз впливу культурних факторів на споживача та економіку з філософської точки зору. Філософські аспекти вивчення споживчої поведінки та їх відношення до економіки. Філософський аналіз поняття "споживач" та його відношення до економіки. Етичні питання в споживанні та їх вплив на економічні процеси з філософської точки зору.

Тема 15. Філософія бізнесу та її психологічні виміри.

Основи філософії бізнесу: історичний огляд, основні концепції та теорії. Психологічні аспекти бізнесу: основні підходи та теорії психології, що застосовуються у бізнесі. Етичні та моральні аспекти бізнесу: поняття етики та моралі, їх вплив на бізнес-практики. Філософські підходи до управління бізнесом: концепції та теорії, що визначають філософський підхід до управління бізнесом.

Психологічні аспекти управління бізнесом: теорії мотивації, лідерства, комунікації та ін. Етичні виміри управління бізнесом: поняття етичності та моральності в управлінні бізнесом, практичні аспекти етики бізнесу. Філософські аспекти маркетингу: поняття та теорії маркетингу, їх відношення до філософії. Психологічні аспекти маркетингу: підходи до дослідження споживачів, психологія споживача, теорії маркетингових комунікацій та ін. Етичні виміри маркетингу: поняття етики маркетингу, етичні вимоги до маркетингових практик та ін. Філософські аспекти фінансів: поняття та теорії фінансів, їх відношення до філософії.

Тема 16. Філософія культури.

Поняття культури. Основні концепції культури. Культура як соціальне, матеріально-духовне явище. Конкретно-історичні типи існування культури. Феномени субкультури та контркультури.

Форми культури. Національне та загальнолюдське в культурі. Діалогічний характер культури. Культура як спосіб буття людини. Духовна культура як форма ціннісної єдності цивілізації. Людина як творець та творіння культури.

Тема 17. Цінності та їхня роль у житті суспільства.

Поняття цінностей та їхній вплив на формування ідентичності та сприйняття світу в суспільстві. Роль цінностей у формуванні соціальних норм,

нормативів та етичних стандартів поведінки. Взаємозв'язок між індивідуальними цінностями та колективними цінностями суспільства. Вплив цінностей на процеси взаємодії, спілкування та формування міжособистісних відносин. Роль цінностей у прийнятті рішень, пошуку цілей та напрямку розвитку суспільства. Взаємозв'язок між культурними цінностями, мистецтвом та ідентичністю народу. Зміна цінностей в історичному та культурному контексті: традиції, модернізація, глобалізація. Роль освіти у формуванні та передачі цінностей в суспільстві. Вплив цінностей на політичні процеси, законодавство та правову систему суспільства. Рефлексія та критичний аналіз цінностей як шлях до особистого зростання та розвитку суспільства.

Тема 18. Філософія цивілізації.

Поняття цивілізації та її основні концепції. Історичні типи цивілізацій. Цивілізація та цивілізації. Сучасна світова цивілізація, її характерні особливості, протиріччя. Поняття, структура цивілізаційних основ розвитку сучасного людства. Інформаційне суспільство. Світова цивілізація – нова парадигма розвитку. Поняття футурології. Основні футурологічні концепції. Завдання переходу від технологічної до антропогенної цивілізації. Універсальна концепція сталого розвитку. Глобальність як сутнісна ознака сучасної цивілізації. Сутність, походження та основні типи глобальних проблем.

Структура освітнього компоненту

Результати навчання	Навчальна діяльність	Робочий час здобувача, год
1	2	3
<p>Аналізувати сутність філософії як науки про загальні принципи буття, пізнання та моралі.</p> <p>Пояснювати основні концепції та школи філософської думки, які визначили та вплинули на розвиток світової філософії</p> <p>Розуміти основні поняття та ідеї, що лежать в основі філософського дискурсу.</p> <p>Характеризувати основні етапи історії філософії та їх вплив на формування філософських поглядів.</p> <p>Усвідомлювати власне ставлення до основних філософських питань та проблем.</p>	<p>Тема 1. Філософія як специфічний тип знань.</p> <p>Лекція № 1</p> <p>План лекції</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Історія філософії – об’єктивний історичний процес розвитку світової філософської думки. 2. Поняття та типологія світогляду. 3. Предмет та категорії філософії. 4. Структура та функції філософії. <p>Рекомендовані джерела:</p> <p>Основні: 3-7. Додаткові: 4-5. Інтернет-ресурси.</p>	2
	<p>Самостійна робота здобувачів.</p> <p>На основі рекомендованої літератури та конспекту лекцій рекомендується підготувати питання та план практичного заняття для всебічного обговорення теми. Слід звернути увагу на основні поняття та терміни, пов'язані з філософією, такі як «метафізика», «онтологія», «епістемологія» та інші, що допоможе глибше зрозуміти сутність філософських концепцій.</p> <p>Провести аналіз впливу філософських доктрин на розвиток суспільства та культури, розглянути історичні та сучасні приклади успішного використання філософських принципів у різних сферах життя. Важливо стимулювати обговорення та аналіз інтерпретацій філософських ідей, що дозволить отримати більш глибоке розуміння сутності філософії та її значення для сучасного світу.</p> <p>Питання для самоконтролю:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Які основні розділи філософії? - Які методи дослідження найбільш ефективні для вивчення філософії? - Яке практичне застосування має філософія в різних сферах життя (наприклад, освіта, політика, бізнес)? 	3
	<p>Практичне заняття № 1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття світогляду, його сутність та структура. 2. Історичні типи світогляду. 3. Предмет, структура та функції філософії. 4. Основне питання філософії, його дві сторони та їх рішення. 5. Міфопічні засади та релігійні основи філософії. 	2
<p>Аналізувати основні аспекти філософської думки у країнах Стародавнього Сходу.</p>	<p>Тема 2. Філософія Стародавнього Сходу.</p> <p>Тема 2.1. Філософія Стародавньої Індії</p> <p>Лекція № 2</p> <p>План лекції</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проблема «Схід-Захід» в сучасній філософії. 2. Особливості східного та західного світоглядів. 3. Канонічні джерела, провідні ідеї та напрями 	2

1	2	3
<p>Пояснювати роль філософії у формуванні культурних, соціальних та етичних норм у суспільствах Сходу.</p> <p>Розуміти основні принципи та цінності, які лежать в основі філософської думки Стародавнього Сходу, такі як гармонія з природою, самопізнання, духовний розвиток.</p> <p>Характеризувати основні школи та напрямки філософської думки в Стародавньому Сході, такі як конфуціанство, буддизм, даосизм.</p> <p>Усвідомлювати значення філософських традицій Сходу для розуміння сучасних глобальних проблем.</p>	<p>філософської думки Стародавньої Індії.</p> <p>4. Канонічні джерела, провідні ідеї та напрями філософської думки Стародавнього Китаю.</p> <p>Рекомендовані джерела: Основні: 1, 4-7 Додаткові: 4-5 Інтернет-ресурси.</p>	
	<p>Самостійна робота здобувачів.</p> <p>На основі рекомендованої літератури та конспекту лекцій рекомендується підготувати питання та план практичного заняття для всебічного обговорення теми «Філософія Стародавнього Сходу». Під час заняття слід звернути увагу на основні поняття та терміни, пов'язані із філософією Стародавнього Сходу, такі як «Дао», «Інь і Янь», «Конфуціанство», «Дзен», що допоможе студентам краще розібратися у світоглядних та філософських концепціях цього періоду.</p> <p>Провести аналіз впливу філософських уявлень Стародавнього Сходу на формування культурних, соціальних та духовних цінностей, розглянути історичні та сучасні приклади виявлення цих уявлень у різних аспектах життя. Дослідити та обговорити різні філософські системи та школи Стародавнього Сходу, що дозволить студентам глибше зрозуміти сутність філософії цього періоду та її вплив на сучасний світ.</p> <p>Питання для самоконтролю:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Які основні школи філософії і напрямки існували в Стародавньому Сході? - Які цінності та принципи лежали в основі філософії Стародавнього Сходу? - Чим відрізняються ортодоксальні та неортодоксальні школи Стародавньої Індії? 	6
	<p>Тема 2.1. Філософія Стародавньої Індії</p> <p>Практичне заняття № 2</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Історичні умови та соціокультурні засади виникнення філософії. 2. Давньоіндійська філософія: <ol style="list-style-type: none"> а) ортодоксальні філософські школи (веданта, міманса, вайшешика, санкх'я, ньая, йога.); б) неортодоксальні філософські школи (буддизм, джайнізм, чарввака-локаята). 	2
	<p>Тема 2.2. Філософія Стародавнього Китаю.</p> <p>Практичне заняття № 3</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Філософія стародавнього Китаю: загальна характеристика. 2. Конфуціанство як релігійно-духовна течія Стародавнього Китаю. 3. Даосизм: засновник, характеристика, ключові погляди на суспільство, людину, принципи функціонування держави. 	2

1	2	3
	4. Особливості шкіл моїзму та легізму. 5. Школа Ін-Янь та школа імен: загальна характеристика та особливості філософських поглядів.	
<p>Аналізувати основні аспекти філософської думки в античних цивілізаціях, зокрема в Греції та Римі.</p> <p>Пояснювати роль видатних філософів та мислителів, таких як Сократ, Платон, Аристотель, Епікур, Зенон, у формуванні філософських ідей та концепцій.</p> <p>Розуміти зв'язок античної філософії з історією, культурою та політикою античного світу</p> <p>Характеризувати взаємозв'язок між різними школами та напрямками філософської думки в Античності.</p> <p>Усвідомлювати вплив античної філософії на розвиток західної культури та філософської традиції.</p>	<p>Тема 3. Філософія Античності. Тема 3.1. Докласичний період. Лекція № 3 План лекції 1. Поняття античної філософії. Етапи її розвитку та загальні особливості. . 2. Розвиток ідей у натурфілософських ("фізичних") школах Стародавньої Греції. 3. Ідеї та представники високої класики в розвитку античної філософії. 4. Завершальний цикл розвитку античної філософії: школи, ідеї, представники. Рекомендовані джерела: Основні: 1,4-7 Додаткові: 5 Інтернет-ресурси.</p>	2
	<p>Самостійна робота здобувачів. На основі рекомендованої літератури та конспекту лекцій рекомендується підготувати питання та план практичного заняття для всебічного обговорення теми «Антична філософія». Під час заняття слід звернути увагу на основні поняття та терміни, пов'язані з античною філософією, такі як «софістика», «платонізм», «аристотелізм», «стоїцизм», що допоможе студентам краще розібратися у філософських концепціях цього періоду. Провести аналіз впливу античних філософських шкіл на розвиток наукових, культурних та соціальних уявлень, розглянути історичні та сучасні приклади застосування філософських ідей античності у різних сферах життя. Дослідити різноманітність античних філософських напрямків та шкіл, що дозволить отримати глибше розуміння філософської думки того часу та її вплив на подальший розвиток філософії як науки. Питання для самоконтролю: - Які були основні школи філософії в Античній Греції і Римі? - Які ключові концепції та ідеї представляли античні філософи? - Як впливала антична філософія на розвиток науки, політики та моральних цінностей в Античному світі?</p>	5
	<p>Тема 3.1. Докласичний період. Практичне заняття № 4 1. Мілетська школа. 2. Натурфілософія Геракліта. 3. Атомістичний матеріалізм Демокрита.</p>	2
	<p>Тема 3.2. Класичний період Античної філософії. Практичне заняття № 5</p>	2

1	2	3
	1. Філософія Сократа. 2. Онтологічні та гносеологічні проблеми філософії Платона. 3. Філософія Аристотеля. 4. Антична філософія Риму (стоїцизм, епікуреїзм, скептицизм та неоплатонізм). Лукрецій Кар, Сенека.	
<p>Аналізувати вплив християнства та християнської догматики на філософську думку того періоду.</p> <p>Пояснювати основні школи та напрямки філософської думки в Західній Європі в Середньовіччі, такі як шолластицизм, арабська філософія, містицизм тощо.</p> <p>Розуміти взаємозв'язок між вірою та розумом у філософському мисленні Середньовіччя.</p> <p>Характеризувати основні концепції та течії в західноєвропейській філософії Середньовіччя, такі як реалізм, номіналізм.</p> <p>Усвідомлювати власне ставлення до філософських ідей Середньовіччя та їх значення для сучасного світу.</p>	<p>Тема 4. Західноєвропейська філософія Середньовіччя.</p> <p>Тема 4.1. Період ранньої патристики Середньовіччя.</p> <p>Лекція № 4</p> <p>План лекції</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Зміни у світогляді під час переходу від античності до європейського Середньовіччя. 2. Вихідні ідеї середньовічної патристики. 3. Місце філософії у духовному житті Середньовіччя. 4. Схоластика і містика як провідні напрями середньовічної філософії. <p>Рекомендовані джерела: Основні: 3-7. Додаткові: 1,2,4. Інтернет-ресурси.</p> <p>Самостійна робота здобувачів.</p> <p>На основі рекомендованої літератури та конспекту лекцій рекомендується підготувати питання та план практичного заняття для всебічного обговорення теми. Під час заняття слід звернути увагу на основні поняття та терміни, пов'язані з філософією Середньовіччя, такі як «аполагетика», «патристика», «містика», «схоластика», що допоможе краще розібратися у філософських концепціях цього періоду.</p> <p>Провести аналіз впливу західноєвропейської філософії Середньовіччя на розвиток наукових, релігійних та культурних уявлень, розглянути історичні та сучасні приклади застосування філософських ідей цього періоду у різних сферах життя. Дослідити різноманітність філософських шкіл Середньовіччя, таких як шолластицизм, аристотелізм, та аналізувати їх взаємодію з релігійними уявленнями того часу, що дозволить студентам краще розібратися у філософських дискусіях та дебатах цього періоду.</p> <p>Питання для самоконтролю: Які основні характеристики властиві західноєвропейській філософії Середньовіччя? Які були ключові школи та напрямки в філософії Середньовіччя? Які були взаємозв'язки між релігією та філософією в Середньовіччі.</p>	<p>2</p> <hr/> <p>5</p> <hr/> <p>2</p>

1	2	3
	<p>Тема 4.1. Період ранньої патристики Середньовіччя.</p> <p>Практичне заняття № 6</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальна характеристика та особливості «апологетики» і «патристики». 2. Особливості філософії Юстина Мученика, Афінагора, Климента Олександрійського. 3. Співвідношення філософії, релігії та теології 	
	<p>Тема 4.2. Пізня схоластика Середньовіччя.</p> <p>Практичне заняття № 7</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Особливості схоластики і містики як ключових напрямів християнської філософії. 2. Тома Аквінський (томізм): вчення про Бога, світ і людину; теорія подвійної істини; 3. Філософська полеміка номіналізму та реалізму. 	2
<p>Аналізувати основні аспекти філософської думки в епоху Відродження, яка охоплює Європу приблизно з XIV по XVII століття.</p> <p>Пояснювати роль відомих філософів та мислителів, таких як Нікколо Макіавеллі,</p>	<p>Тема 5. Філософія Відродження.</p> <p>Тема 5.1. Гуманістичний антропологізм.</p> <p>Лекція № 5</p> <p>План лекції</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття "Відродження" і характерні риси духовного життя цієї доби. 2. Провідні напрями ренесансного філософствування: гуманістичний антропологізм, платонізм і натурфілософія. 3. Філософія Данте Аліг'єрі та Франческо Петрарки. <p>Рекомендовані джерела:</p> <p>Основні: 1, 3-7 Додаткові: 2, 3, 11 Інтернет-ресурси.</p>	2

<p>Джованні Піко делла Мірандола, Джордано Бруно, Рене Декарт, у формуванні філософських ідей та концепцій Розуміти вплив релігії, культури та соціальних перетворень на формування філософських поглядів. Характеризувати основні ідеї та проблеми, що виникали в філософії Відродження, такі як відношення між людиною та природою, роль держави та права.</p>	<p>Самостійна робота здобувачів. На основі рекомендованої літератури та конспекту лекцій рекомендується підготувати питання та план практичного заняття для всебічного обговорення теми. Під час заняття слід звернути увагу на основні поняття та терміни, пов'язані з філософією Відродження, такі як «гуманізм», «антропоцентризм», «ренесанс», що допоможе краще розібратися у філософських концепціях цього періоду. Провести аналіз впливу філософії Відродження на розвиток наукових, художніх та культурних уявлень, розглянути історичні та сучасні приклади застосування філософських ідей цього періоду у різних сферах життя. Дослідити ідеї гуманізму та антропоцентризму як ключові принципи філософії Відродження та їх вплив на культурні та соціальні практики того часу. Аналізувати роль великих філософів Відродження, таких як Еразм Роттердамський, Джованні Піко делла Мірандола, Мікеланджело та інших, у формуванні філософських уявлень та культурних тенденцій періоду Відродження. Питання для самоконтролю: - Які основні ідеї та цінності передбачала філософія Відродження?</p>	5
<p>Усвідомлювати значення вивчення філософії Відродження для розуміння сучасних культурних, соціальних та наукових тенденцій.</p>	<p>- Які були основні філософські школи та представники Відродження? - Які впливові зміни приніс розвиток філософії Відродження в суспільство, науку та мистецтво?</p> <p>Тема 5.1. Гуманістичний антропологізм. Практичне заняття № 8 1. Особливості світобачення в епоху Відродження. 2. Антропоцентризм, гуманізм: загальна характеристика. 3. Філософія Данте Аліг'єрі та Франческо Петрарки. 4. Філософські погляди Браччоліні, Салютатті, Манетті, Валла.</p> <p>Тема 5.2. Платонізм і натурфілософія Практичне заняття № 9 1. Філософські погляди платоніків – Миколи Кузанського та Марсіліо Фічіно. 2. Натурфілософія як напрям ренесансної філософії: загальна характеристика. 3. Особливості філософії Леонардо да Вінчі. 4. Філософські вчення М. Коперніка та Еразма Роттердамського. 5. Філософія Ніколо Макіавеллі. 6. Ідеї пізнього Відродження: філософські погляди Г. Галілея та Дж. Бруно.</p>	2

1	2	3
<p>Аналізувати специфічні аспекти філософської традиції цього періоду, такі як розумовий прогрес, раціоналізм та індивідуалізм.</p> <p>Пояснювати основні напрямки та школи філософської думки в період Нового часу, такі як раціоналізм, емпіризм, ідеалізм, матеріалізм, позитивізм,</p>	<p>Тема 6. Філософія Нового часу. Тема 6.1. Методологічні пошуки Ф. Бекона та Р. Декарта. Лекція № 6 План лекції 1. Панорама соціокультурних та духовних процесів у Європі Нового часу та особливості розвитку філософії. 2. Методологічні пошуки Ф. Бекона та Р. Декарта. 3. Теорія пізнання Т.Гоббса та Дж. Локка. Скептицизм П.Бейля та Д. Юма. 4. Б. Спіноза та Г. Лейбніц - тотожність і відмінність їх вчень про субстанцію.</p> <p>Рекомендовані джерела: Основні: 3-5. Додаткові: 12, 16. Інтернет-ресурси.</p> <p>Самостійна робота здобувачів. На основі рекомендованої літератури та конспекту лекцій рекомендується підготувати питання та план практичного заняття для всебічного обговорення теми. Під час заняття слід звернути увагу на основні поняття та терміни, пов'язані з філософією Нового часу, такі як «раціоналізм», «емпіризм», «ідеалізм», «механіцизм», що допоможе краще розібратися у філософських концепціях цього періоду.</p>	<p>2</p> <p>5</p>
<p>трансценденталізм тощо.</p> <p>Розуміти взаємозв'язок між філософією Нового часу та іншими аспектами культури та суспільства, такими як наука, політика, мистецтво, релігія.</p> <p>Характеризувати основні ідеї та проблеми, які були в центрі уваги філософів Нового часу, такі як природа людини, сутність моралі, взаємодія</p>	<p>Провести аналіз впливу філософії Нового часу на розвиток наукових, соціальних та політичних уявлень, розглянути історичні та сучасні приклади застосування філософських ідей цього періоду у різних сферах життя. Дослідити та порівняти різні філософські школи Нового часу, такі як раціоналізм, емпіризм, ідеалізм, та аналізувати їх взаємодію з науковими та соціальними прогресами того часу. Вивчити внесок видатних філософів Нового часу, таких як Декарт, Лейбніц у формування філософських течій та ідей цього періоду.</p> <p>Питання для самоконтролю: - Які основні особливості і риси характеризують філософію Нового часу? - Які філософські школи та напрямки з'явилися в період Нового часу?</p>	<p>2</p>
	<p>Тема 6.1. Методологічні пошуки Ф. Бекона та Р. Декарта. Практичне заняття № 10 1. Загальна характеристика філософії Нового часу. 2. Матеріалістичний емпіризм Ф. Бекона. 3. Раціоналізм, дуалізм, вчення про метод Р. Декарта.</p>	<p>2</p>

<p>між індивідом та суспільством. Усвідомлювати значення вивчення філософії Нового часу для розуміння сучасних тенденцій.</p>	<p>Тема 6.2. Теорія пізнання Т.Гобса та Дж. Локка. Практичне заняття № 11 1. Раціоналізм і пантеїзм Б. Спінози. 2. Сенсуалізм, емпіризм, вчення про первинні та вторинні якості Дж. Локка. 3. Матеріалізм, метафізика та механіцизм Т. Гоббса. 4. Раціоналізм та монадологія Г.В. Лейбніца. 5. Суб'єктивний ідеалізм Дж. Берклі та Д. Юма.</p>	2
<p>Аналізувати основні характеристики та особливості німецької класичної філософії. Пояснювати основні напрямки та школи німецької класичної філософії, такі як ідеалізм,</p>	<p>Тема 7. Німецька класична філософія. Тема 7.1. Філософські вчення І. Канта та Г. Гегеля Лекція № 7 План лекції 1. Особливості німецького філософського духу. Просвітництво і романтизм. 2. Характерні риси німецької класичної філософії. 3. Суб'єктивний ідеалізм і агностицизм Канта. 4. Об'єктивний ідеалізм і діалектика Гегеля. Рекомендовані джерела: Основні: 1, 3-7. Додаткові: 7, 15. Інтернет-ресурси.</p>	2
<p>романтизм, кантіанство, філософія релігії тощо. Розуміти основні філософські принципи та ідеї, які визначали німецьку класичну філософію. Характеризувати розвиток філософських концепцій та течій у німецькій класичній філософії. Усвідомлювати вплив філософської думки німецької класичної епохи на формування сучасних гуманітарних наук, мистецтва та культурного життя.</p>	<p>Самостійна робота здобувачів. На основі рекомендованої літератури та конспекту лекцій рекомендується підготувати питання та план практичного заняття для всебічного обговорення теми. Під час заняття слід звернути увагу на основні поняття та терміни, пов'язані з німецькою класичною філософією, такі як «суб'єктивний та об'єктивний ідеалізм», «агностицизм», «діалектика» та інші, що допоможе краще розібратися у філософських основах цієї теорії. Провести аналіз філософських ідей І. Канта та їхній роль у розвитку природи, суспільства та думки, розглянути історичні та сучасні приклади виявлення діалектичного розвитку в різних аспектах життя. Дослідити та обговорити вплив діалектичного методу на філософське мислення та наукові дослідження. Зосередитися на вивченні робіт видатних діалектичних філософів, таких як Гегель, Маркс та їхній внесок у розвиток діалектичної теорії. Важливо також розглянути сучасні тенденції застосування діалектики у філософії, науці та суспільстві. Питання для самоперевірки: - Чому німецьку класичну філософію виділяють в окремий період розвитку новоєвропейської філософії? - Що означає «коперніканський переворот» І.Канта у філософії? - У чому полягає відмінність між розсудком та розумом у філософії І. Канта?</p>	5

	<p>Тема 7.1. Філософські вчення І. Канта та Г. Гегеля Практичне заняття № 12</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Німецька класична філософія як особливий етап розвитку новоєвропейської філософії. 2. Основні ідеї філософії І. Канта. 3. Філософські ідеї Й.-Г. Фіхте та Ф.-В.-Й. Шеллінга. 4. Філософія Гегеля як найвище досягнення німецької класичної філософії. 	2
	<p>Тема 7.2. Некласична філософія Європи ХІХ ст. Практичне заняття № 13</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Раціоналізм та ірраціоналізм як дві тенденції сучасної посткласичної філософії. 2. Філософія Л. Фейєрбаха: антропологізм, сенсуалізм, атеїзм. 3. Вихідні ідеї філософії А. Шопенгауера та С. К'єркегора. 4. Філософія марксизму, його специфіка та історична доля (К. Маркс, Ф. Енгельс). 5. Проблема «надлюдини» у філософії Ф. Ніцше. 6. Психологія З. Фрейда, його концепція психіки. Неофрейдизм. 	2
Аналізувати історичні передумови розвитку	<p>Тема 8. Українська філософія. Тема 8.2. Класичний період розвитку української філософії. Лекція № 8 План лекції</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальні особливості української філософії. 	2
української філософської думки, зокрема вплив історії, культури, релігії та політичних подій на формування філософського образу думки в Україні.	<ol style="list-style-type: none"> 2. Провідні філософські джерела та філософські ідеї часів Київської Русі. 3. Україна - Європа: духовні зв'язки доби Відродження. Поява професійної філософії в Україні. 4. Особливості філософських курсів Києво-Могилянської академії. Життя та філософська діяльність Г.Сковороди. <p>Рекомендовані джерела: Основні: 3-7. Додаткові: 12. Інтернет-ресурси.</p>	

<p>Пояснювати роль видатних українських філософів та мислителів у формуванні української філософської думки.</p> <p>Розуміти вплив української філософії на розвиток національної культури, мистецтва та суспільства.</p> <p>Характеризувати важливі твори та концепції українських філософів, які вплинули на світову філософську спадщину.</p> <p>Усвідомлювати значення вивчення української філософії для формування національної свідомості та громадянської активності.</p>	<p>Самостійна робота здобувачів.</p> <p>На основі рекомендованої літератури та конспекту лекцій рекомендується підготувати питання та план практичного заняття для всебічного обговорення теми. Під час заняття слід звернути увагу на основні поняття та терміни, пов'язані з філософською думкою в Україні, такі як «антеїзм», «братські школи», «сприйднена праця» та інші, що допоможе краще розібратися у філософських основах цієї теорії.</p> <p>Провести аналіз філософії Київської Русі та її роль у розвитку філософії в Україні. Дослідити та обговорити вплив філософів Острозького братства та Києво-Могилянської академії на становлення та формування філософії України. Зосередитися на філософії Г. Сковороди, М. Драгоманова, Д. Донцова.</p> <p>Питання для самоперевірки:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Які літературні джерела відіграли ключову роль у становленні філософської думки Київської Русі? - Чому в Україні були поширені братські товариства та школи і що там вивчали? - В чому сутність філософії Г. Сковороди? 	5
	<p>Тема 8.2. Класичний період розвитку української філософії</p> <p>Практичне заняття № 15</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Класичний період розвитку української філософії. 2. Онтологія та кордоцентризм Г. Сковороди, його вчення про «сродну» працю. 3. Кордіогносія П. Юркевича. 4. Університетська філософія в Україні XIX ст. Філософські ідеї в українській літературі та громадсько-політичних рухах. 5. Особливості розвитку української філософії XX ст. 	2
<p>Аналізувати основні поняття та принципи гносеології як філософської</p>	<p>Тема 9. Гносеологія. Теорія пізнання.</p> <p>Лекція № 9</p> <p>План лекції</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні принципи пізнавальної діяльності. 2. Суб'єкт і об'єкт процесу пізнання. 	2
<p>дисципліни.</p> <p>Пояснювати Ключові поняття, такі як пізнання, істинність, суб'єкт, об'єкт, досвід, розум, сенсорна перцепція,</p>	<ol style="list-style-type: none"> 3. Чуттєва та раціональна сторони пізнання, їх форми. 4. Істина і заблудження. Основні характеристики істини. <p>Рекомендовані джерела:</p> <p>Основні: 3-6. Додаткові: 11. Інтернет-ресурси.</p>	

<p>раціональне мислення тощо. Розуміти основні теорії істини та їх сучасні інтерпретації. Характеризувати сновні критичні підходи та дискусії в гносеології, такі як проблема суб'єктивізму та об'єктивізму. Усвідомлювати власне ставлення до основних питань та проблем гносеології та їх значення для наукового, культурного та особистісного розвитку.</p>	<p>Самостійна робота здобувачів. На основі рекомендованої літератури та конспекту лекцій підготувати питання плану практичного заняття для їх всебічного обговорення на практичному. Вивчаючи філософські словники, енциклопедії та підручники треба сформувати свій власний словник філософських термінів, понять і категорій, визначення яких необхідно вивчити. Питання для самоперевірки: - Які основні питання та проблеми вивчає гносеологія, філософія пізнання? - Які основні теорії та підходи до пізнання розроблені в історії філософії? - Які фактори впливають на процес пізнання та які обмеження можуть виникати у пізнанні людини?</p>	3
<p>Аналізувати вплив історичних та культурних контекстів на розвиток діалектичного мислення. Пояснювати природу діалектичного мислення та його відмінності від традиції.</p>	<p>Практичне заняття № 16 1. Основні принципи пізнавального процесу, його сутність та структура. 2. Проблема істини у філософії та науці. 3. Гносеологічний статус практики, її форми, структура та основні функції. 4. Поняття наукового методу. 5. Форми знання: науковий факт, проблема, гіпотеза, ідея, теорія. 6. Сутність і структура наукової теорії, основні методи її побудови.</p>	2
<p>Аналізувати вплив історичних та культурних контекстів на розвиток діалектичного мислення. Пояснювати природу діалектичного мислення та його відмінності від традиції.</p>	<p>Тема 10. Діалектика – всезагальна теорія розвитку. Лекція № 10 План лекції 1. Метафізика як вчення про незмінні основи світу. 2. Діалектика як вчення про розвиток і спосіб мислення, її сутність та структура. 3. Закон єдності та боротьби протилежностей. 4. Закон взаємопереходу кількісних та якісних змін. Рекомендовані джерела: Основні: 3-6. Додаткові: 9. Інтернет-ресурси.</p>	2

<p>Розуміння розвитку діалектичного методу в філософській традиції.Характеризувати розбіжності між різними школами діалектичного мислення та їхні взаємовпливи.Усвідомлювати значення діалектики для аналізу складних та протирічливих процесів у сучасному світі.</p>	<p>Самостійна робота здобувачів. На основі рекомендованої літератури та конспекту лекцій рекомендується підготувати питання та план практичного заняття для всебічного обговорення теми. Під час заняття слід звернути увагу на основні поняття та терміни, пов'язані з діалектикою, такі як «взаємодія протилежностей», «закон єдності та боротьби протилежностей», «всебічний розвиток» та інші, що допоможе краще розібратися у філософських основах цієї теорії. Провести аналіз законів діалектики та їхній роль у розвитку природи, суспільства та думки, розглянути історичні та сучасні приклади виявлення діалектичного розвитку в різних аспектах життя. Питання для самоперевірки: - Які основні принципи та ідеї лежать в основі діалектики як всезагальної теорії розвитку? - Які ключові поняття та протиріччя використовуються в діалектиці для пояснення процесів розвитку? - Як діалектика впливає на розуміння соціальних, культурних та природних явищ, а також на філософський підхід до вивчення реальності?</p>	3
	<p>Практичне заняття № 17 1. Поняття розвитку. Діалектика як вчення про розвиток і спосіб мислення, її сутність та структура. 2. Історико-філософські форми діалектики. Діалектика об'єктивна і суб'єктивна. 3. Метафізика як вчення про незмінні основи світу. Метафізичні образи розвитку: релятивізм, еkleктика, софістика, скептицизм та догматизм. 4. Закон єдності та боротьби протилежностей – суть, ядро діалектики.</p>	2
<p>Аналізувати походження соціальної філософії та її еволюція як галузі філософського знання. Пояснювати основні теми та проблеми соціальної філософії, такі як справедливість, свобода, демократія, права людини.</p>	<p>Тема 11. Соціальна філософія. Лекція № 11 План лекції 1. Суспільство як система. Основні сфери життєдіяльності людей у суспільстві. 2. Основні концепції суспільства у філософії. 3. Поняття держави, її сутність та основні концепції походження. Ознаки, структура та функції держави, її історичні типи. 4. Поняття громадянського суспільства, його структура і функції. Рекомендовані джерела: Основні: 2, 4-7. Додаткові: 11,9. Інтернет-ресурси.</p>	2
	<p>Самостійна робота здобувачів. На основі рекомендованої літератури та конспекту</p>	3

1	2	3
<p>Розуміти взаємозв'язок між соціальною філософією та іншими галузями філософського знання.</p> <p>Характеризувати Вплив соціальної філософії на формування сучасних соціальних ідеологій, політичних систем та правових норм.</p> <p>Усвідомлювати роль соціальної філософії у формуванні сучасного світогляду</p>	<p>лекцій рекомендується підготувати питання та план практичного заняття для всебічного обговорення теми. Під час заняття слід звернути увагу на основні поняття та терміни, пов'язані з соціальною філософією, такі як «суспільство», «держава», «політична система суспільства» та інші, що допоможе краще розібратися у філософських основах цієї теорії.</p> <p>Провести аналіз оновлених складових суспільства та визначити їх взаємозв'язок.</p> <p>Питання для самоперевірки:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Які існують концепції суспільства у філософії? - Які існують види політичних систем? - Які форми державного правління існують? <p>Практичне заняття № 18</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Суспільні відносини та їх структура. 2. Структура, типи та форми діяльності. 3. Форми державного правління та форми державно-територіального устрою, їх різновиди. 4. Поняття правової держави, її сутність та ознаки. 5. Політична система суспільства. 	
<p>Аналізувати зв'язок між коханням, статевою ідентичністю та соціальними ролями в історії філософської думки.</p> <p>Пояснювати філософські погляди на природу статевої ідентичності та її вплив на взаємовідносини між статями.</p> <p>Розуміти роль філософії у вирішенні гендерних конфліктів</p> <p>Характеризувати філософські основи теорії гендеру та її вплив на розуміння соціальних та</p>	<p>Тема 12. Філософія кохання (статі), філософські основи теорії гендеру.</p> <p>Лекція № 12</p> <p>План лекції</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проблематика статі: виникнення та генеза. 2. Філософія кохання. Соціологія кохання. 3. Чоловік та жінка у розмаїтті проявів психології кохання. 4. Гендер як соціальна стаття. <p>Рекомендовані джерела:</p> <p>Основні: 3, 5, 7. Додаткові: 6, 11. Інтернет-ресурси.</p>	2
<p>Самостійна робота здобувачів.</p> <p>При вивченні даної теми на основі рекомендованої літератури підготувати питання плану практичного заняття для їх всебічного обговорення.</p> <p>Звернути увагу на з'ясування гендерної рівності/нерівності в суспільстві.</p> <p>Підготуватися до тестових завдань з даної теми.</p> <p>До даної теми потрібно знати визначення таких понять: <i>гендер, стаття, фемінізм, кохання.</i></p> <p>Дослідити поняття любові та взаємин між статями у різних культурах та історичних періодах. Обговорити актуальні питання сучасності, такі як рівність прав та можливостей для різних гендерних груп, сексуальна орієнтація та інші аспекти, що впливають на індивідуальні та колективні сприйняття</p>	<p>При вивченні даної теми на основі рекомендованої літератури підготувати питання плану практичного заняття для їх всебічного обговорення.</p> <p>Звернути увагу на з'ясування гендерної рівності/нерівності в суспільстві.</p> <p>Підготуватися до тестових завдань з даної теми.</p> <p>До даної теми потрібно знати визначення таких понять: <i>гендер, стаття, фемінізм, кохання.</i></p> <p>Дослідити поняття любові та взаємин між статями у різних культурах та історичних періодах. Обговорити актуальні питання сучасності, такі як рівність прав та можливостей для різних гендерних груп, сексуальна орієнтація та інші аспекти, що впливають на індивідуальні та колективні сприйняття</p>	3

1	2	3
<p>культурних реалій. Усвідомлювати вплив філософських роздумів на практичні аспекти міжособистісних стосунків та соціокультурні трансформації щодо гендерних питань.</p>	<p>кохання та статі. Зосередитися на розумінні та аналізі гендерних взаємин у сучасному суспільстві з філософської перспективи.</p> <p>Практичне заняття № 19</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проблематика статі: виникнення та генеза. 2. Філософія кохання. Соціологія кохання. 3. Чоловік та жінка у розмаїтті проявів психології кохання. 4. Гендер як соціальна стать. 5. Гендерні аспекти української культури. 	<p></p> <p>2</p>
<p>Аналізувати вплив філософських концепцій на формування економічної думки. Пояснювати роль філософських підходів у вирішенні етичних, соціальних та культурних аспектів економічних проблем. Розуміти взаємозв'язок між економічними теоріями та філософськими концепціями. Характеризувати основні напрямки філософії економіки.</p>	<p>Тема 13. Філософія економіки Рекомендовані джерела: Основні: 3-7. Додаткові: 16. Інтернет-ресурси.</p> <p>Самостійна робота здобувачів. На основі рекомендованої літератури та конспекту лекцій рекомендується підготувати питання та план практичного заняття для всебічного обговорення теми. Під час заняття слід звернути увагу на основні поняття та терміни, пов'язані з цими аспектами філософії, такі як «ринок», «конкуренція», «пропозиція», «підприємництво» та інші. Провести аналіз філософських підходів до конкуренції, економічної стабільності в сучасному світі, розглянути їхню роль у формуванні індивідуального та колективного світобачення. Обговорити вплив сучасних технологій на філософське розуміння цих аспектів життя. Вивчити роль філософського мислення у формуванні економічних цінностей, а також у створенні творчих та інноваційних рішень. Зосередитися на дослідженні сучасних тенденцій у цих областях та роль філософського дискурсу у їхньому розумінні та подальшому розвитку.</p>	<p></p> <p>3</p>
<p>Усвідомлювати значення філософського аналізу для розуміння та вирішення сучасних економічних викликів та проблем</p>	<p>Практичне заняття № 20</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Філософія як методологічна основа економічного управління та господарювання. 2. Духовні компоненти економіки. 3. Поняття і основні принципи функціонування ринкової економіки. Ринок – середовище для вільного самовизначення людини як суб'єкта економічної діяльності. 4. Практична філософія підприємця. 	<p>2</p>

1	2	3
<p>Аналізувати причини та фактори, що впливають на сучасні тенденції споживання, такі як технологічний прогрес, глобалізація, реклама, соціокультурні зміни тощо.</p> <p>Пояснювати основні поняття та концепції, пов'язані з аналізом споживацької культури.</p> <p>Розуміти етичні та моральні питання, пов'язані зі споживацькою культурою, такі як ефективність реклами, відповідальне споживання.</p> <p>Характеризувати вплив глобалізації та міжкультурного обміну на сучасні споживчі звички та цінності.</p> <p>Усвідомлювати значення філософського аналізу для критичного мислення про споживництво.</p>	<p>Тема 14. Філософський аналіз сучасних тенденцій споживання. Лекція № 13 План лекції</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Філософський аналіз споживання: історичний аспект. 2. Сутність та значення консюмеризму. 3. Технології протипаги явищу надмірного споживання. <p>Рекомендовані джерела: Основні: 2-7. Додаткові: 10, 12. Інтернет-ресурси.</p> <p>Самостійна робота здобувачів. На основі рекомендованої літератури та конспекту лекцій рекомендується підготувати питання та план практичного заняття для всебічного обговорення теми. Під час заняття слід звернути увагу на основні поняття та терміни, пов'язані з цією темою, такі як «етичність», «товариство», «громадянська свідомість», «солідарність», «сталий розвиток» та інші.</p> <p>При вивченні даної теми на основі рекомендованої літератури підготувати питання плану семінарського заняття для їх всебічного обговорення на семінарі.</p> <p>Звернути увагу на з'ясування структурних елементів та функцій психології споживача.</p> <p>Підготуватися до тестових завдань з даної теми.</p> <p>До даної теми потрібно знати визначення таких понять: Споживач, психологія споживача, мотивація, уявлення, поведінка споживача, брендування, споживацька культура.</p> <p>Практичне заняття № 21</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фактори що впливають на мотивацію споживачів при придбанні товарів або послуг. 2. Вплив маркетингу на психологію споживача. 3. Споживацька культура та ідентичність. 4. Етичні питання, пов'язані із впливом реклами та маркетингу на психологію споживача. 	<p>2</p> <p>3</p> <p>2</p>
<p>Аналізувати походження та еволюція філософських підходів до бізнесу.</p> <p>Пояснювати основні поняття та теорії у</p>	<p>Тема 15. Філософія бізнесу та її психологічні виміри. Лекція № 14 План лекції</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основи філософії бізнесу: історичний огляд, основні концепції та теорії. 2. Етичні та моральні аспекти бізнесу: поняття етики та моралі, їх вплив на бізнес-практики. 3. Філософські підходи до управління бізнесом: 	<p>2</p>

1	2	3
<p>філософії бізнесу, такі як корпоративна відповідальність, сталість, лідерство, стратегічне управління тощо.</p> <p>Розуміти вплив психологічних факторів на бізнес-процеси та управління.</p> <p>Характеризувати психологічні особливості філософії бізнесу.</p> <p>Усвідомлювати важливість критичного осмислення філософських концепцій та течій, пов'язаних з бізнесом.</p>	<p>концепції та теорії, що визначають філософський підхід до управління бізнесом.</p> <p>Рекомендовані джерела: Основні: 2-7. Додаткові: 10, 14. Інтернет-ресурси.</p> <p>Самостійна робота здобувачів. На основі рекомендованої літератури та конспекту лекцій підготувати питання плану практичного заняття для їх всебічного обговорення. Звернути увагу на філософські аспекти маркетингу. Підготуватися до тестових завдань з даної теми. До даної теми потрібно знати визначення таких понять: <i>етика бізнесу, корпоративна соціальна відповідальність, сталість, соціально-екологічна вимірюваність, мотивація, лідерство.</i></p> <p>Практичне заняття № 22 1. Основи філософії бізнесу: історичний огляд, основні концепції та теорії. 2. Філософські підходи до управління бізнесом (концепції та теорії, що визначають філософський підхід до управління бізнесом). 3. Філософсько-психологічні аспекти бізнесу (мотивація, лідерство, комунікація, прийняття рішень та співпраця). 4. Етичні виміри управління бізнесом.</p>	<p></p> <p>3</p> <p>2</p>
<p>Аналізувати походження та еволюція філософських поглядів на культуру.</p> <p>Пояснювати різноманітність культурних підходів у філософії.</p> <p>Розуміти роль культури в житті суспільства та її вплив на формування ідентичності, цінностей та світогляду людини.</p> <p>Характеризувати вплив великих філософів та мислителів на формування культурної</p>	<p>Тема 16. Філософія культури. Лекція № 15 План лекції 1. Культура як суспільне явище, її сутність, структура та функції. 2. Конкретно-історичні типи існування культури. 3. Класове, національне та загальнолюдське в культурі. 4. Людина як творець та творіння культури. Ідеал культурної людини.</p> <p>Рекомендовані джерела: Основні: 3-6. Додаткові: 10. 16. Інтернет-ресурси.</p> <p>Самостійна робота здобувачів. На основі рекомендованої літератури та конспекту лекцій підготувати питання плану семінарського заняття для їх всебічного обговорення на практичному занятті. Звернути увагу на суттєві відмінності Західного і Східного типів культур. Підготуватися до тестових завдань з даної теми. До даної теми потрібно знати визначення таких понять: <i>духовна культура, контркультура, культура,</i></p>	<p>2</p> <p>3</p>

1	2	3
<p>філософії. Усвідомлювати власне ставлення до культурних явищ та понять і їх важливість для формування особистісного розвитку.</p>	<p>масова культура, матеріальна культура, субкультура. Практичне заняття № 23 1. Поняття культури. Культура як засіб та форма б'єктивації людської свідомості. 2. Предметна і особистісна форми існування культури. 3. Спадкоємність та новаторство у розвитку культури. 4. Культура як спосіб буття людини.</p>	2
<p>Аналізувати походження та природа цінностей в філософії. Пояснювати роль цінностей у формуванні ідентичності, культури та соціальних норм. Розуміти вплив індивідуальних та колективних цінностей на поведінку людини та розвиток суспільства. Характеризувати основні теорії цінностей в філософії: об'єктивізм, суб'єктивізм, культурний релятивізм тощо. Усвідомлювати вплив цінностей на процеси прийняття рішень у політиці, економіці та інших сферах суспільного життя.</p>	<p>Тема 17. Цінності та їхня роль у житті суспільства. Лекція № 16 План лекції 1. Визначення та типи цінностей. 2. Аксиологія – наука про цінності. 3. Формування цінностей в індивіда. 4. Роль цінностей у суспільстві. Рекомендовані джерела: Основні: 4-6. Додаткові: 15. Інтернет-ресурси.</p>	2
<p>Аналізувати поняття та еволюція філософських підходів до цивілізації. Пояснювати</p>	<p>Самостійна робота здобувачів. На основі рекомендованої літератури та конспекту лекцій підготувати питання плану практичного заняття для їх всебічного обговорення. Звернути увагу на сутність і важливість цінностей в житті людини та суспільства. До даної теми потрібно знати визначення таких понять: <i>аксиологія; індивідуальні, колективні, моральні та культурні цінності.</i> Питання для самоконтролю: - Які фактори впливають на формування наших цінностей? - Як цінності впливають на наші рішення та поведінку в суспільстві?</p>	3
<p>Аналізувати поняття та еволюція філософських підходів до цивілізації. Пояснювати</p>	<p>Практичне заняття № 24 1. Цінності як визначальні характеристики людського буття. 2. Структура цінностей та їх класифікація. 3. Етика як галузь філософського знання та її місце у сучасному світі. 4. Поняття моралі; основні принципи та категорії моральної свідомості. 5. Етика та етикет. Етична проблематика в сучасному світі.</p>	2
<p>Аналізувати поняття та еволюція філософських підходів до цивілізації. Пояснювати</p>	<p>Тема 18. Філософія цивілізації. Лекція № 17 План лекції 1. Цивілізація як певний стан функціонування суспільства, її основні ознаки. 2. Співвідношення цивілізації і культури. Конкретно-історичні типи цивілізації.</p>	2

1	2	3
<p>різноманітність цивілізаційних підходів та їх вплив на формування сучасного світогляду.</p> <p>Розуміти роль цивілізаційних процесів у формуванні суспільних структур, політичних систем та економічних моделей.</p> <p>Характеризувати основні теорії цивілізації, такі як класичні різновиди цивілізацій.</p> <p>Усвідомлювати значення вивчення філософії цивілізації для розуміння сучасних глобальних викликів та конфліктів.</p>	<p>3. Поняття суспільного прогресу, його сутність та проблема пошуку об'єктивних критеріїв; історичні типи суспільного прогресу.</p> <p>Рекомендовані джерела: Основні: 3-7. Додаткові: 2, 8. Інтернет-ресурси.</p>	
	<p>Самостійна робота здобувачів. На основі рекомендованої літератури та конспекту лекцій проаналізувати місце і роль України у сучасному цивілізаційному процесі. Підготуватися до тестових завдань з даної теми. При вивченні даної теми потрібно знати визначення таких понять: глобальність, майбутнє, суспільний прогрес, цивілізація.</p> <p>Питання для самоконтролю:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Які основні питання вивчає філософія цивілізації? – Які основні підходи та теорії розвинулися в філософії цивілізації? – Які фактори визначають розвиток та характеристики цивілізацій, і як це впливає на наше розуміння суспільства, культури та історії? 	3
	<p>Практичне заняття № 25</p> <p>1. Сучасна світова цивілізація, її характерні особливості і протиріччя. Проблема формаційного (К. Маркс) та цивілізаційного (А. Тойнбі) підходів до розвитку сучасного людства.</p> <p>2. Глобальність як сутнісна ознака сучасної цивілізації. Сутність, походження та основні типи глобальних проблем, їх взаємозв'язок.</p> <p>3. Майбутнє як філософська проблема. Поняття футурології. Основні футурологічні концепції людства.</p>	2
Індивідуальне завдання	Творчий проєкт / участь у наукових заходах	27
ВСЬОГО:		180/6

III. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

-основні:

1. *Петрушенко В.Л. Філософія : підручник. 5-те вид., стер. Київ : Новий Світ-2000, 2023. 504 с.*
2. Сергій Пролєєв. Соціальна і політична філософія. Влада і суспільство: постмодерна перспектива. Вид-во: Дух і Літера, 2021. 360 с.
3. Філософія: підруч. / В. С. Бліхар та ін. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с.
4. Філософія: підруч. / за ред. Є.Р. Борінштейна. Одеса: Університет Ушинського, 2021. 350 с.
5. Філософія: підруч. для студентів і курсантів вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації / авт. кол.; за ред. О. В. Рябіної, Л. І. Юрченко. Харків: Видавництво Іванченка І. С., 2021. 286 с.
6. Філософія: словник термінів та персоналій / В. С. Бліхар та ін. Київ: КВІЦ, 2020. 274 с.
7. Шепетяк О. Філософія. Львів: Місіонер, 2020. 784 с.

-додаткові:

1. Аврелій Марк. Наодинці з собою / пер. з грецької Ростислав Паранько. Львів: Априорі, 2018. 184 с.
2. Антропология религии: порівняльні студії від Прикарпаття до Кавказу / упор. Кетрін Ваннер, Юлія Буйських. Вид-во: Дух і Літера, 2019. 440 с.
3. Валле Віра. Жага свободи. Київ: Видавець Олег Філюк, 2017. 312 с.
4. Гесіод. Походження богів. Роботи і дні. Щит Геракла / пер. Андрій Садомора. Львів: Априорі, 2018. 136 с.
5. Грецька епіграма в перекладах Андрія Содомори / упоряд. Маркіян Домобровський. Львів: Априорі, 2017. 240 с.
6. Домінік Веннер. Самурай Заходу. Бrevіарій непокірних. Вид-во: Пломінь, 2019. 248 с.
7. Евола Юліус. Історія філософії. Новий час (XX – XXI ст.) / пер. з російської Альони Мельник. Київ-Мена: Домінант, 2016. 140 с.
8. Жорж Дюмезіль. Мітра-Варуна: нарис про дві індоєвропейські репрезентації суверенітету. Вид-во: Пломінь, 2019. 248 с.
9. Пипяк М., Кокарча Ю. Етичні та правові виклики цифрового безсмертя: межі автономії та ідентичності в цифрову епоху. Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2023. № 2 (102). С.205-216.
10. *Романовський О., Пономарьов О., Ніколає І. Два аспекти філософії лідерства. Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. 2020. № 1. С. 58–67.*
11. Сенека Л.А. Моральні листи до Луцілія / пер. Андрія Садомори. Львів: Априорі, 2017. 552 с.

12. Томас Джефферсон. Світло і свобода. Роздуми про прагнення до щастя. Вид-во: Літера Нова, 2019. 177 с.
13. Халіков Руслан. Традиція і традиціоналізм. Вид-во: Альманах, 2020. 336 с.
14. Хамітов Н., Крилова С. *Філософська публіцистика як мужність відкритості іншому: актуальність для академічної освіти і науки. Вища освіта України. 2019. № 1. С. 12–21.*
15. Шелковая Н. *Роздуми філософа про парадокси у сучасній вищій освіті в Україні. Вища школа. 2020. № 2. С. 73–83.*
16. Юрґен Тринкс. Філософія Марія Фюрст / пер. з нім. Вахтанґа Кебуладзе. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського. 2018. 544 с.

-інтернет-ресурси:

1. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського.
2. <https://www.library.vn.ua> – Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека ім. В. Отамановського.